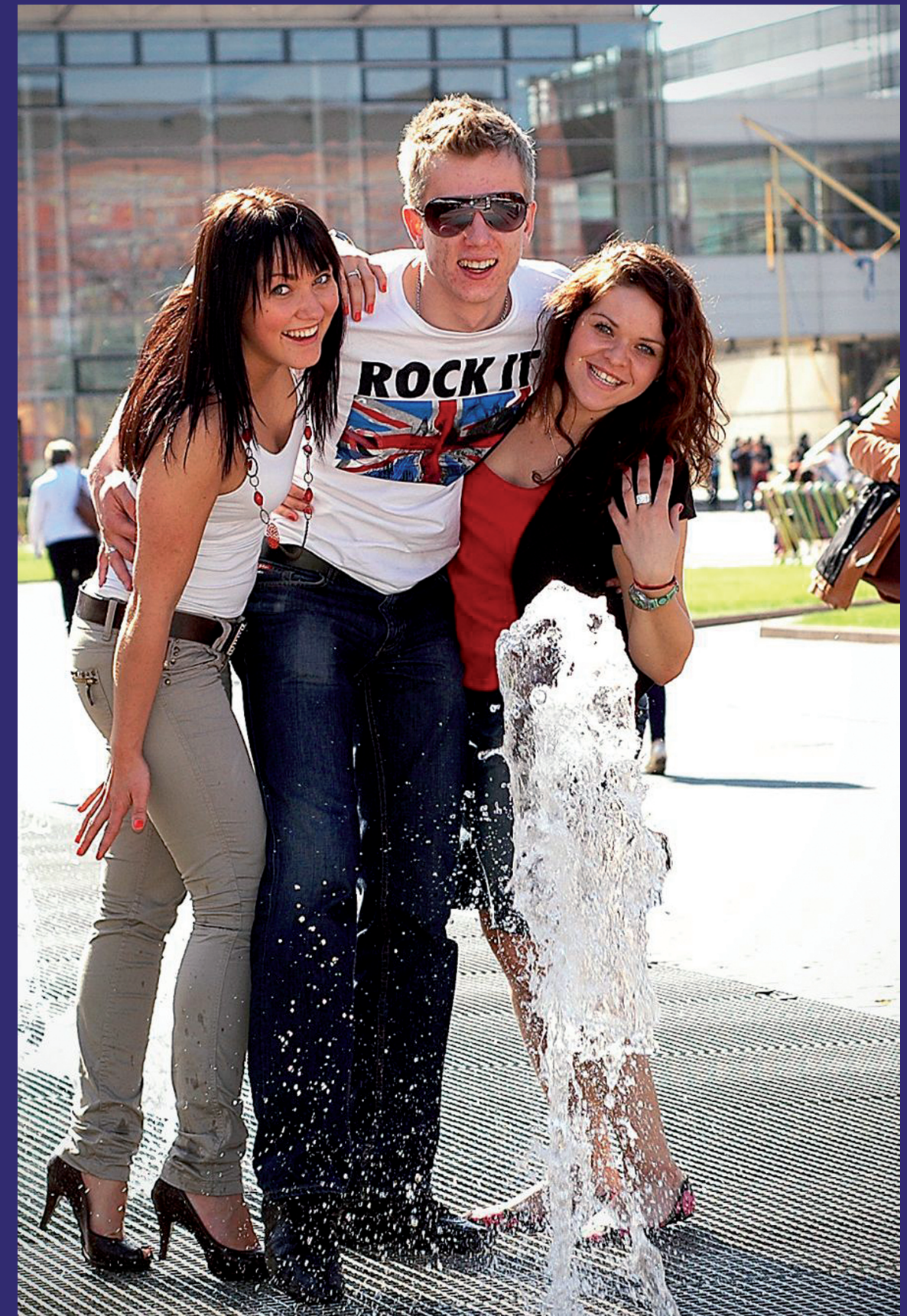

na PULze

časopis prešovskej univerzity

ročník III., číslo 4, december 2010

len, postačuje to na vybudovanie výskumného centra na svetovej úrovni?

Príspevok, ako aj štatút CE bol určený pracoviskám, ktoré už medzinárodné kritériá „excelentnosti“ (aspoň čiastočne) spĺňajú, preto aj tie prísne podmienky pre žiadateľov. Tieto inštitúty by mali dostať príležitosť postupne sa prístrojovo a personálne dovybaviť na svetovú úroveň. Prvá výzva bola len začiatkom, do roku 2013 by mali tieto pracoviská dostať spolu postupne približne 3 miliardy €. Dôkazom, že zriadenie CEEŽČ bolo dobrým štartom, je to, že od jeho založenia už FHPV získalo z prostriedkov Operačného programu Výskum a vývoj tri ďalšie granty s celkovým rozpočtom vo výške takmer 3,6 milióna €. Dva z týchto projektov vznikli v priamej nadväznosti na CE, tretí je riešený na Katedre fyziky, matematiky a techniky.

Čo konkrétne si máme predstaviť pod pojmom „vybudovanie CE“, na aký účel sú prostriedky využívané? Riešite konkrétne výskumné úlohy?

Výskumné úlohy budú (a v súčasnosti už sú) financované z ďalších grantov. Prostriedky z projektu „CEEŽČ“ a „Dobudovania CEEŽČ – II. etapa“ sú určené na budovanie centra. Čiastočne sú použité na stavebné práce – na rekonštrukciu starších priestorov. V dvoch etapách budovania CE vzniklo už deväť samostatných laboratórií. Biotechnologické laboratóriá musia spĺňať prísne hygienické, environmentálne aj bezpečnostné kritériá, musí byť dobudovaná napr. moderná vzduchotechnika, lebo mnoho prístrojov nedokáže

tolerovať výkyvy teplôt, vznikajú špecifické nároky na elektrické prípojky, záložné zdroje a podobne. V rámci druhej etapy budovania CE v súčasnosti prebieha ukončenie prestavby priestorov bývalej haly využívanej na technické práce v najjužnejšom krídle hlavnej univerzitnej budovy, ktorá bola priečkami rozdelená na niekoľko laboratórií. V týchto dňoch končia stavebné úpravy a začína vybavenie rekonštruovaných laboratórií špičkovým prístrojovým vybavením. Slávnostné otvorenie nových priestorov Centra excelentnosti ekológie živočíchov a človeka je naplánované na január 2011. Časť finančných prostriedkov je určená na skvalitnenie personálneho obsadenia centra, na propagáciu a na prípravu nových projektov. Najväčší objem investícií je však použitý na prístrojové vybavenie, ktorého hodnota v oblasti biotechnológií dosahuje závratné sumy.

Na akú oblasť výskumu konkrétne sa centrum zameriava?

Vybavenie CE umožní vykonávanie biochemických, ekofyziologických a molekulárnych analýz na špičkovej úrovni. Výskumné aktivity CE budú zamerané predovšetkým na výskum environmentálnych a genetických faktorov na fyziológiu živočíchov a človeka. Jednotlivé tímy v súčasnosti riešia výskumné úlohy napríklad v oblastiach ako populačná a klinická genetika, ekofyziológia hospodárskych zvierat, analýza aktívnych látok liečivých rastlín či biodiverzita vodných ekosystémov. Dlhodobo sa venujeme aj problematike Rómov a ich rozdielnej predispozícii na dedičné ochorenia. Rómovia

majú napríklad veľkú náchylnosť k obezite. Zistili sme, že príčinou nie je len zlá životospráva, ale aj dedičná záťaž, iná kombinácia génov, ktorú si Rómovia pravdepodobne doniesli zo svojej pôvodnej vlasti – Indie. Je to len jedno z mnohých ochorení, pri ktorých môžeme dokázať iné genetické pozadie ako u väčšinovej populácie. Tieto poznatky by sa v budúcnosti mohli zohľadňovať priamo v klinickej praxi.

Zdá sa, že veda a výskum zažívajú na FHPV zlatý vek. Čo však vzdelanie? Bude aj to profitovať z CE?

Samozrejme. CE prispeje aj k zvýšeniu kvality vzdelávania vytvorením možnosti praktického zapojenia študentov do práce s modernými prístrojmi. Aktívna práca s mnohými novými biotechnológiami bude postupne zapracovaná do syllabov jednotlivých predmetov. Nielen doktorandi, ale aj študenti magisterského štúdia budú mať v rámci písania záverečných prác možnosť podieľať sa na čiastkových výskumných úlohách. Tým sa naučia nielen obsluhovať prístroje, ale predovšetkým aktívne sa podieľať na všetkých zložkách výskumnej činnosti, vrátane samostatného plánovania výskumu a zhodnotenia výsledkov. Mnohé z týchto prístrojov predstavujú svetovú špičku a niektoré budú na Slovensku unikátne. Tým sa zvýšia šance na uplatnenie absolventov na pracovnom trhu nielen doma, ale aj v zahraničí.

Zhovárala sa Vladimíra Čajová.

Popri Centre excelentnosti ekológie živočíchov a človeka pôsobí na našej univerzite ešte jedno, odlišne zamerané, a to Centrum excelentnosti sociohistorického a kultúrohistorického výskumu. Keďže o jeho existencii nás doteraz informuje iba informačná tabuľa pred VŠA na Ul. 17. novembra a webová stránka, na to, čo sa za ním skrýva, sme sa opýtali jeho riaditeľa, prorektora pre vedu, doktorandské štúdium a akreditáciu prof. PhDr. Petra Kónyu, PhD.

Pán prorektor, kedy a ako sa zrodila myšlienka zriadenia centra?

Myšlienka vytvoriť toto, ako aj ďalšie centrá excelentnosti vznikla začiatkom leta 2008, po publikovaní výzvy na budovanie centier excelentnosti výskumu v rámci operačného programu Veda a výskum zo štrukturálnych fondov EÚ. Vzhľadom na tvrdé vstupné podmienky akceptovania projektov, najmä výsledkov vedeckovýskumnej činnosti hodnotenej kategóriou A, prichádzalo do úvahy iba niekoľko skupín vedných odborov na univerzite. Keďže iba nedávno

sme zavŕšili proces sebahodnotenia v rámci komplexnej akreditácie, mali sme detailné informácie o úrovni výstupov výskumu vo všetkých odboroch. Vedenie univerzity na základe toho vytipovalo odbory, ktoré by mohli spĺňať formálne kritériá prijatia projektov. Okrem spomínanej ekológie a humanitných vied so zameraním na translatológiu (integrovaných v centre, pôsobiacom v štruktúre FF PU) padla voľba takisto na geografiu a históriu. Kým v geografických vedách bol vypracovaný projekt na vybudovanie centra,

v historických vedách proces tak ďaleko nedošiel. Prof. PhDr. Peter Švorc, CSc., poverený touto úlohou, sa jej po niekoľkých týždňoch vzdal a vzhľadom na krátkosť času do termínu podania projektu nebolo už možné poveriť niekoho iného. Keď potom približne o rok neskôr došlo k zopakovaniu výzvy, medzi štyrmi projektmi zriadenia centier excelentnosti (v geografických vedách, etike, vedách o športe a historických vedách) sa ocitlo aj naše. Vo veľkej konkurencii, keď bolo možné podporiť iba 17 projektov na celom Slovensku mimo hlavného mesta, bol z nich napokon úspešný iba náš projekt.

Čo bolo a je hlavným cieľom centra?

Hlavný cieľ centra v podstate určovali už podmienky výzvy. Je ním vybudovanie či skôr dobudovanie infraštruktúry výskumu v danej skupine odborov, pri predpoklade existencie excelentného výskumu, podloženého adekvátnymi výstupmi. Nie je to teda výskumný projekt v zmysle podporenia istých výskumných úloh, ako je to napr. pri projektoch agentúry VEGA. Jeho cieľom je vybavenie inštitúcie, teda univerzity, takou infraštruktúrou, najmä technikou a zodpovedajúcimi organizačnými štruktúrami, ktorá umožní ďalšiu akceleráciu výskumu v danom odbore.

A ako je to konkrétne vo vašom centre?

Cieľov alebo úloh Centra excelentnosti sociohistorického a kultúrohistorického výskumu PU je, ako dáva iste tušiť aj jeho názov, viac a zodpovedajú štruktúre centra, rozdeleného na tri oddelenia. Hlavným cieľom je vytvoriť nadštandardné podmienky na výskum v dvoch oblastiach histórie: v dejinách cirkví a náboženstiev a v dejinách demografických pohybov, migrácie obyvateľstva či osídlenia. Okrem špičkového zabezpečenia technikou, ako sú prehliadače a skenery mikrofilmov, skenery, ko-

pírky, digitálne fotoaparáty, veľkoplošný skener a tlačiareň a iné, je to hlavne vytvorenie databáz prameňov. V priebehu riešenia projektu chceme zhromaždiť v elektronickej podobe všetky dostupné pramene a literatúru k výskumu v spomínaných oblastiach z územia Slovenska a širšieho regiónu strednej Európy a sprístupniť ju vo forme elektronickej databázy, uložených vo veľkokapacitnom datacentre.

Aký to bude mať praktický význam?

Význam to bude mať predovšetkým pre historikov, doktorandov, študentov, ale aj amatérov, zaoberajúcich sa touto problematikou. Tí totiž nebudú musieť kvôli jednej téme navštíviť niekoľko archívov a knižníc v rôznych štátoch, ale postačí, ak prídu na našu univerzitu alebo si u nás objedajú príslušné dokumenty v elektronickej podobe. Tak dokážeme vyhovieť jednej z podmienok pridelenia projektu, a to je udržateľnosť centra aj po vyčerpaní finančnej dotácie.

Aké sú ďalšie ciele projektu?

Ďalším cieľom, realizovaným v treťom oddelení centra, je dokumentácia a ochrana kultúrneho dedičstva, pod ktorým rozumieme najmä trojrozmerné archeologické pramene. Jeho pracovníci vytypovali viacero zaujímavých a takmer neznámych archeologických lokalít od mladšej doby kamennej po koniec stredoveku, ktoré chcú podrobne zdokumentovať a zrekonštruovať ich niekdajšiu podobu. Na to im bude slúžiť tiež špičková technika, za všetku spomeniem iba trojrozmernú tlačiareň.

Ako plánujete oboznamovať s výsledkami práce v projekte odbornú verejnosť?

Túto úlohu majú plniť publikácie vydávané v centre popri monografických prácach a zborníkoch publikovaných najmä vo dvoch vedeckých časopisoch. Prvým je Historia

Ecclesiastica, zameraná na dejiny cirkví a náboženstiev, a druhým Annales Historici Prešovensis, pokračovateľ doterajšej ročenky Inštitútu histórie FFPU.

Ktoré pracoviská univerzity sa podieľajú na výstavbe centra?

Popri Inštitúte histórie FFPU sú to ďalšie dve fakulty, Gréckokatolícka teologická fakulta a Pravoslávna bohoslovecká fakulta PU, a, samozrejme, viacerí zamestnanci Rektorátu PU, bez ktorých by nebola možná zložitá implementácia projektu.

Čo ste teda od augusta urobili?

Zriadili sme centrum, vypracovali a schválili jeho štatút, zloženie riadiacich orgánov, ako je vedecká rada, správna rada a vedenie, zriadili sme časopis Historia Ecclesiastica spolu s jeho redakčnou radou a pripravujeme jeho prvé číslo, ako aj niektoré monografie, ktoré plánujeme publikovať ešte v tomto roku. Absolvovali sme i viacero rokovaní s riaditeľmi domácich a zahraničných archívov o spolupráci pri vytváraní databáz. Takisto sme pripravili základné kroky pre verejné obstarávanie dodávateľa stavebných prác na nové priestory centra.

Kde sa budú tieto priestory nachádzať?

Centrum bude mať svoje priestory v zastavanom respíriu VŠA na Ul. 17. novembra, na mieste, kde je teraz ešte parkovisko. Rátame s tým, že stavebné práce, ak nenastanú komplikácie, by mali byť ukončené do konca budúceho roku a následne v nich bude umiestnená technika. Samozrejme, priebežne budú pracovníci troch oddelení centra pracovať na budovaní databáz a publikovať výsledky svojho výskumu v publikáciách centra.

Zhovárala sa Vladimíra Čajová.

Európska únia
Európsky fond regionálneho rozvoja

Agentúra
Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu SR
pre štrukturálne fondy EÚ

*Podporujeme výskumné aktivity na Slovensku/
Projekt je spolufinancovaný zo zdrojov EÚ*